

UDK 7.05

Mo-77

Per Mollerup

Dizainas šalia mūsų

Knygos leidimą parėmė

Kultūros rėmimo fondas

Vilniaus dailės akademijos leidykla

www.leidykla.vda.lt

Spausdino UAB „Petro ofsetas“

Versta iš: Per Mollerup, *Design att leva med*, Stockholm:

Carlsson Bokförlag, 2007

Iš švedų kalbos vertė Raimonda Jonkutė-Sandberg

Redaktorė Laima Kunickytė

© Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011

© Per Mollerup, 2011

ISBN 978-9955-854-32-6

Įvadas, 7
Ekstensijos, 8
Dizainas – tai..., 10
Priemonės tikslui pasiekti, 12
Pažanga ir priklausomybė, 14
Pamiršti sugebėjimai, 16
Continuous man, 18
Nauji laikai, nauji poreikiai, 20
Survival of the fittest, 22
Mirtis ar dizainas, 24
Išlikimas visiems, 26
Išlikimo estetika, 28
Rimtas žaidimas, 30
Funkcijos nulemta forma, 32
Galimybės ir suvaržymai, 34
Pirmiausia – problema, 36
Pirmiausia – sprendimas, 38
Pritaikymas, 40
Dizainas: kirvis turi atitikti kotą, 42
Nesustabarėjusi disciplina, 44
Lieder ohne Worte, 46
Miglota ar skaidri kalba, 48
Smegenų ergonomika, 50
Nusidėvėjimui užbėgta už akių, 52
Nusidėvėjimas demaskuotas, 54
Klasikinis dizainas, 56
Nusistovėjusi forma, 58
Įpročio galia, 60
Amžinai jauni, 62
Techniniai formalumai, 64
Mažiausi reikalavimai gaminio dizainui, 66
Gamtos metodas, 68
Gundytoja funkcija, 70
Ornamentas ir nusikaltimas (1), 72
Ornamentas ir nusikaltimas (2), 74
Kas naudinga ir kas gražu, 76
Naujos architektūros link (1), 78
Naujos architektūros link (2), 80
Bauhauzas (1), 82
Bauhauzas (2), 84

From Bauhaus to Our House, 86
Griaučiai ir viduriai, 88
Funkcionalioji tradicija, 90
Estetinė funkcijos išraiška, 92
Paprastumas ir minimalizmas, 94
Odos pratęsimas, 96
Paprastumo paradoksas, 98
Berekalinga funkcija, 100
Pliuralizmas ir funkcijos blefas, 102
Pats sau dizaineris, 104
Ženklo dara, 106
Aktualioji chronometrija, 108
Išorinis šarvas, 110
Užmaskuota funkcija, 112
Funkcijos neigimas, 114
Diskusija apie skonį, 116
Grožio taisyklės, 118
Gamtos privalumai, 120
Geras skonis yra blogas, 122
Blogas skonis, 124
Trumposios ir ilgosios skonio bangos, 126
Žinios ir skonis, 128
Ir viskas, ir niekas, 130

Pavardžių rodyklė, 132
Iliustracijos, 134

*Things are in the saddle,
and ride mankind.*¹
Ralph Waldo Emerson

¹ *Ant sprando užsėdę daiktai
Jodo žmoniją (angl.).*

„Dizainas šalia mūsų“ – tai saujelė minčių apie dizainą, kitaip tariant, apie žmonių sukurtų kasdienių daiktų atsiradimą. Daiktų, kuriuos žmogus kuria tam, kad galėtų jais pats arba kiti naudotis. Daiktai yra atsiradę tam, kad atliktų kokią nors praktinę funkciją. Ši funkcija – tai arba išlikimas, arba fizinių gyvenimo sąlygų palengvinimas.

Tačiau žmogus ne vien duona gyvas: mes nesitenkiname vien naudingais daiktais. Mes troškame ir malonumų. Horacijus teigė: *Visų balsai tebus atiduoti už tą, kuris suderins naudą su malonumu*. Taigi dizainas tenkina ir psichologinius, ir socialinius poreikius.

Knyga „Dizainas šalia mūsų“ nagrinėja daiktų, tenkinančių ir naudos, ir malonumo poreikius, radimąsi, arba, kitais žodžiais tariant, daiktų, kurių sukūrimą nulėmė praktinė būtinybė ir estetiškos bei simbolinės galimybės.

Antra vertus, patys daiktai nėra visai niekuo dėti: jie taip pat mums daro įtaką. Kurdami dizainą, kuriame pasaulį, kuris, savo ruožtu, formuoja mus.

Peras Mollerupas
Frederiksbergas, 2006 m.

Ekstensijos

*Nowhere do you find him without tools.
Without tools he is nothing, with tools he is all.*²
Thomas Carlyle

Žmogus nuo kitų gyvūnų skiriasi, be kita ko, ir sugebėjimu išstobulinti ekstensijas: prailginti savo kūną taip, kad galėtų susidoroti su iki tol neįveikiamomis užduotimis.

Plaktuku kalti veiksmingiau negu be jo. Gerti iš puodelio patogiau negu iš riešukučių, o būdami „ratuoti“ į reikiamą vietą dažniausiai nusigauname greičiau negu pėsti. Plaktukas, puodelis ir ratas pailgina ranką, plaštaką bei koją. Šiuolaikinė komunikacinė įranga, pavyzdžiui, nešiojamieji kompiuteriai, MP3 grotuvai ir mobilieji telefonai, taip pat yra ekstensijos. Jie patobulina mūsų jautimus laike ir erdvėje.

Visi kasdieniniai daiktai yra įrankiai, o visi įrankiai padidina įgimus žmogaus sugebėjimus.

² *Niekur jo nesutiksi be įrankių.
Be įrankių jis niekas, su įrankiais jis viskas (angl.).*

1. Kirvis – tai ekstensija, praktinis įgimtų žmogaus galimybių „pratęsimas“, šiuo atveju padedantis rankai ir plaštakai.

Skauto kirvis, „Gränsfors Bruk“.

Dizainas – tai...

Kasdieninėje kalboje vartodami žodį „dizainas“, dažniausiai turime mintyje drabužius, automobilius ir dailius namų apyvokos daiktus – daiktus, kuriems atsirandant svarbų vaidmenį atliko skonis. Tai daiktai, kuriuos vokiečiai vadina *Geschmackgüter*³.

Tačiau žodžio „dizainas“ turinys yra platesnis. Tiksliau tariant, dizainas – tai žmonių sukurtų daiktų radimasis apskritai. Jeigu žodį traktuosime šia jo reikšme, dizainas virs apskritai šiuolaikinio žmogaus egzistencijos prielaida, mat žmogus neišsiverstų be drabužių, namų ir įrankių, kuriuos, laimei, gali susikurti pats.

Taigi dizainas reiškia *žmonių sukurtų daiktų formavimąsi*. Tai geras apibrėžimas, viena vertus, primenantis mums žmogaus atsakomybę už šį procesą, antra vertus, pabrėžiantis praktinį gaminio panaudojimo aspektą. Į šį apibrėžimą neįeina paplūdimyje rastas akmuo, mat jis nėra sukurtas žmogaus. Neįeina ir Pablo Picasso paveikslai, nes jie nėra kasdienio vartojimo daiktai.

³ Rafinuoti daiktai (vok.).

2. Taip atsirado universalus įrankis. Kažkas suprojektavo šio žmogaus sukurto kasdienio vartojimo daikto formą.
„Leatherman“.

Pavardžių rodyklė

- Andersen Gunnar Aagaard (1919–1982), *danų menininkas ir dizaineris*
Armani Giorgio (g. 1935), *italų mados dizaineris*
Blixen Karen (1885–1962), *danų rašytoja*
Bohr Niels (1885–1962), *danų atominės fizikos specialistas*
Carlyle Thomas (1795–1881), *britų rašytojas*
Chippendale Thomas (1718–1779), *britų baldų dizaineris*
Darwin Charles (1809–1882), *britų gamtos tyrinėtojas*
Eames Charles (1907–1978), *amerikiečių architektas ir dizaineris*
Ekelöf Gunnar (1907–1968), *švedų rašytojas*
Emerson Ralph Waldo (1803–1882), *amerikiečių poetas ir filosofas*
Engelhardt Knud Valdemar (1882–1931), *danų architektas ir dizaineris*
Faulkner William (1897–1962), *amerikiečių rašytojas*
Fiennes Sir Rannulph (g. 1944), *britų keliautojas tyrinėtojas*
Fuller Richard Buckminster (1895–1983), *amerikiečių architektas ir inžinierius*
Gilmore James (g. 1959), *amerikiečių ekonomistas*
Guimard Hector (1867–1942), *prancūzų architektas*
Henningsen Poul (1894–1967), *danų architektas, dizaineris ir rašytojas*
Hoffer Eric (1902–1983), *amerikiečių rašytojas*
Horacijus (65–8 m. pr. Kr.), *romėnų lyrikas*
Hume David (1711–1776), *škotų filosofas*
Hungerford Margaret (1855–1897), *britų rašytoja*
Jacobsen Arne (1902–1971), *danų architektas ir dizaineris*
Johansson Johan Petter (1853–1943), *švedų išradėjas ir pramonininkas*
Johnson Philip (1906–2005), *amerikiečių architektas*
Kjærholm Poul (1929–1980), *danų architektas ir baldų dizaineris*
Klein Calvin (g. 1942), *amerikiečių mados dizaineris*
Klint Kaare (1888–1954), *danų architektas ir baldų dizaineris*
Knight Phil (g. 1938), *„Nike“ vykdomasis direktorius*
Le Corbusier (1887–1965), *šveicarų ir prancūzų architektas ir menininkas*
Léger Fernand (1881–1955), *prancūzų menininkas*
Liudvikas XIV (1638–1715), *Prancūzijos karalius*
Loos Adolf (1870–1933), *austrų architektas*
Marinetti Filippo Tommaso (1876–1944), *italų rašytojas*

McLuhan Marshall (1911–1980), *kanadiečių literatūrologijos profesorius*
Mestral George de (1907–1990), *šveicarų išradėjas*
Mies van der Rohe Ludwig (1886–1969), *vokiečių architektas*
Nietzsche Friedrich (1844–1900), *vokiečių filosofas ir rašytojas*
Oppenheim Meret (1913–1985), *vokiečių ir šveicarų menininkė*
Orwell George (1903–1950), *britų rašytojas*
Pasteur Louis, (1822–1895), *prancūzų chemikas ir bakteriologas*
Piano Renzo (g. 1935), *italų architektas*
Picasso Pablo (1881–1973), *ispanų menininkas*
Pine Joseph (g. 1965), *amerikiečių ekonomistas*
Platonas (427–347 m. pr. Kr.), *graikų filosofas*
Pitagoras (maždaug 570–500 m. pr. Kr.), *graikų matematikas ir filosofas*
Pranas Juozapas (1830–1916), *Austrijos imperatorius ir Vengrijos karalius*
Rasmussen Steen Eiler (1898–1990), *danų architektas*
Read Herbert (1893–1968), *britų poetas, meno kritikas ir meno teoretikas*
Ray Man (1890–1976), *amerikiečių fotografas ir menininkas*
Rogers Richard (g. 1933), *britų architektas*
Santos-Dumont Alberto (1873–1932), *brazilų oro laivybos pionierius*
Storm P (Robert Storm Petersen, 1882–1949), *danų humoristas ir dailininkas karikatūristas*
Sullivan Louis Henri (1856–1924), *amerikiečių architektas*
Tegnér Esaias (1782–1846), *švedų rašytojas*
Veblen Thorstein (1880–1929), *amerikiečių sociologas ir socialinės plėtros ekonomistas*
Voltaire (François Marie Arouet, 1694–1778), *prancūzų rašytojas*
Weldon Fay (g. 1933), *britų rašytoja*
Wilder Billy (1906–2002), *amerikiečių kino režisierius*
Wolfe Tom (g. 1931), *amerikiečių žurnalistas ir rašytojas*

Illustracijos

1. Nuotrauka, Stig Nørhald
2. Nuotrauka, Stig Nørhald
3. Nuotrauka, *Nationalmuseet*
4. Nuotrauka, Ole Haupt
5. Nuotrauka, Per Rasmussen, *Nordfoto*
6. Nuotrauka, Peter Thornvig
7. Nuotrauka, Mogens S. Koch
9. Nuotrauka, Lars Skaaning, *Polfoto*
10. Nuotrauka, Lars Skaaning, *Polfoto*
11. Nuotrauka, Mette S. Søndergaard
12. Ross Harison Koty, *Gettyimages*
13. Nuotrauka, Charlotte S. Andersen
15. Brėžinys, Charles Eames
16. Nuotrauka, Ole Haupt
18. Nuotrauka, Stig Nørhald
20. Nuotrauka, Chresten Mandal
21. Nuotrauka, *Office/Line*
23. Nuotrauka, *Apple*
24. Nuotrauka, SAS
25. Brėžinys, Knud V. Engelhardt
26. Nuotrauka, Ole Haupt
27. Nuotrauka, *Braun*
28. Nuotrauka, *Braun*
29. Nuotrauka, *Braun*
30. Nuotrauka, *Braun*
31. Nuotrauka, Ole Haupt
32. Nuotrauka, Ole Haupt
34. Nuotrauka, Ole Haupt
35. Nuotrauka, Dyson
36. Nuotrauka, Stig Nørhald
37. Nuotrauka, Stig Nørhald
38. Nuotrauka, Yves Debraine
39. Nuotrauka, Stig Nørhald
42. Nuotrauka, Ole Haupt

43. Nuotrauka, *Citroën*
44. Nuotrauka, *Citroën*
46. Nuotrauka, *Technolumen*
51. Matmenys, Ole Wanscher
Brėžinys, Henry Anton Knudsen
52. Nuotrauka, Louis Schnakenburg
54. Nuotrauka, Jens Dresling, *Polfoto*
55. Nuotrauka, Grant Faint, *Imagebank*
56. Nuotrauka, *Age Scanpix*
57. Nuotrauka, K. Helmer-Petersen
58. Nuotrauka, Louis Schnakenburg
59. Nuotrauka, Charlotte S. Andersen
61. Nuotrauka, Charlotte S. Andersen
62. Nuotrauka, Victor Romero, *Polfoto*
68. Nuotrauka, *Dansk Design Center*
71. Nuotrauka, Louis Schnakenburg
72. Nuotrauka, Geert Bardrum, *Nordisk Pressefoto*
73. Brėžinys, Le Corbusier
75. Nuotrauka, Robert Doisneau, IFOT
77. Nuotrauka, Gerard Julien, *Polfoto*
78. Nuotrauka, *The Museum of Modern Art*, Niujorkas
79. Nuotrauka, *The Museum of Modern Art*, Niujorkas

Peras Mollerupas

Peras Mollerupas (g. 1942) yra tarptautinio danų dizaino biuro „Mollerup Designlab“ vadovas. 1995 m. Mollerupas apgynė daktaro disertaciją apie prekių ženklus „Marks of Excellence“, kuri taip pat yra išleista vienoje britų leidykloje. Iš kitų Mollerupo knygų galima paminėti „Collapsibles: A Design Album of Space-Saving Objects“ (2001) ir „Wayshowing Guide to Environmental signage“ (2005). Nuo 2006 m. Mollerupas yra Oslo KHIO meno mokyklos (*Kunsthøgskolen*) profesorius.